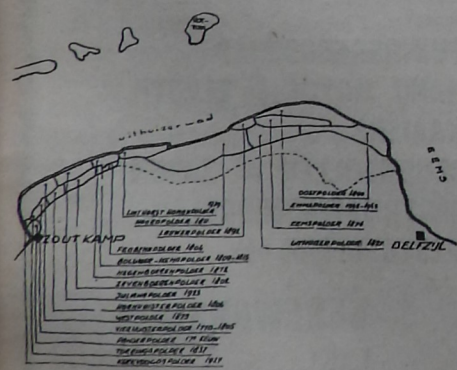

Het Ommelander kustland is 't noordelijkste vasteland van Nederland. Het gebied strekt zich uit van Lauwersoog tot Delfzijl. Beide plaatsen worden verbonden door een plm. 55 km lange zeedijk: de Ommelander Zeedijk. Deze zeedijk is de scheiding tussen het kustland en de Waddenzee. Trouwens het gehele kustland wordt gekenmerkt door dijken en polders. Het is een stukje Noord-Nederland met een typisch 'dijkenstructuur'. Een structuur die de omlijsting vormt van het eeuwenoude tafereel van strijd van de mens met de zee. Het Ommelander kustland wordt gevormd door de gemeenten Bierum, Uithuizermeeden, Uithuizen, Usquert, Warffum, Baflo, Eenrum, Kloosterburen en Ulrum. In totaal bevolken ongeveer 30.000 mensen dit kustgebied. Hieruit kunnen we tevens concluderen dat 't Ommelander kustland een dunbevolkt gebied is.

Wanneer we over de plaatsen Hornhuizen, Pieterburen, Westernieland, Warffum, Usquert, Uithuizen, Uithuizermeeden, Roodeschool en Spijk, een lijn trekken, komen we tot de ontdekking, dat het gebied ten noorden van deze verbindinglijn een gebied markeert dat zeer dun bevolkt is. Hier begint een land, dat beheerst wordt door de grote eenzame polderboerderijen. Een land waarvan de rust overgaat via de dijk en de kwelders naar de uitgestrektheid van de Wadden. Door dit gehele landschap loopt de zeedijk als een markante lijn. Vanaf de Ommelanderzeedijk hebt u dan ook een magnifiek uitzicht over het land enerzijds en het water anderzijds: het gebied van de mens en het rijk van de vogels en vissen.

De bouw van een zeekering, met hoeveel arbeid en volharding ook gepaard gaande, bleek aanvankelijk gebrekkelijk mensenwerk tegenover de somtijds in volle kracht aanstormende zee en zo is bijv. door de Kerststormvloed van 1717 de gehele zeedijk langs de Groninger Waddenkust vernield, waardoor het zout water tot de poorten van Gruno's veste voortstroomde, onzegbaar leed en schade berokkende.

Gelouterd in de erfelijke strijd, heeft het Groninger kustvolk de vernielde wering destijds deels hersteld, maar grotendeels vervangen door een in 1718 noordwaarts gebouwde nieuwe zeewering. En sindsdien wijzen de jaartallen op de voltooiing van vele nieuwe dijkgedeelten, en de nieuwe vruchtbare polders die aan de provincie toegevoegd werden. (Zie bijgaand kaartje).

VOORSCHRIFTEN . . .

De saamhorigheid onder de kustbevolking lijkt wel wat af te wijken van die verder in het binnenland.

Het periodiek gezamenlijk beleven van een rampspoed vanuit zee, zoals dit het geval is onder de vissersbevolking, vereent de mensen in moeilijke tijden en geeft hen ook de krachten om weerstand te bieden aan de tegenslagen en tevens verbondenheid om de rampspoeden samen te overwinnen. Aan deze medaille van onderling hulpbetoon in saamhorigheid geeft de andere zijde echter op gezette tijden een tegengesteld beeld.

Aan de kust zweven soms nog uit het verleden stammende burenveten. Het is de strandjutter, die van ouds een aanslag pleegt op het bij scheepsramp hulpvaardig karakter van de bewoners van de Waddeneilanden. De sporen van deze aanslag vindt men terug in de kustbewoners. Wanneer er vroeger een schip verging en er soms een deklust hout, welke uit de eertijds riskantere zeevaart na een zware storm op de Groninger kust aanspoelde, was dit steeds een welkome buit. En alhoewel er voorschriften bestonden inzake het strandgoed, dat op de kust aanspoelde, namelijk dit te melden aan de burgemeester-strandvonder, is er toch heel wat bezit van derden over de zeedijk ongezien naar binnen gebracht. Vooral in de armoediger tij-

den was het zgn. 'strandjen' een zeer geliefde bezigheid van de bewoners van het Ommelander Kustland.

Vele landarbeiders trokken dan ook in die tijden vanuit de dorpen en andere woonkernen, om aan de zeedijk een 'huidershoes' te betrekken. De aanleiding was dan meestal het hoeden van de kwelderschappen, maar het juttjen zal zeker in vele gevallen mede een stimulans zijn geweest. En vooral het 'strandjen' is dikwijls oorzaak van een burenruzie of familievetete geweest.

Zoals we reeds schreven is het kustland het domein van de mens en wel de mens als bewerker van de vruchtbare poldergronden: de landbouwer. Hij stichtte de grote akkerbouwbedrijven, die het kustland kenmerken. De grootte vindt in de eerste plaats haar oorzaak in het Groninger beklamrecht. Hierover zijn boeken vol geschreven. In het kort komt dit beklamrecht hier op neer:

Vroegere eigenaren, zoals kloosters en landheren hebben het vaste - altoosdurende - in - alle - liniën - verervende gebruiksrecht van hun goed destijds afgestaan onder zekere bedingen. De gebruiksrechtigde, die toen 'beklemd meier' werd genoemd, moest jaarlijks een vaste huur aan zijn 'beklemheer' afdragen en bij vererving van het gebruiksrecht moesten de afstanddoener en de nieuwe verkrijger elk een omschreven geschenk aan de beklemheer bieden (het aankomende en afgaande geschenk).

Maar een zwaar beding was, dat het oorspronkelijk goed niet mocht worden aangetast, derhalve gedeeld of verkleind.

De beklemd meiers zijn van gebruiksgerechtigde feitelijk beklemd eigenaar geworden en voelen zich weinig belast met de in de oude beklambrieven in geld uitgedrukte vaste huur. Deze vaste huur toch betekent in de geleidelijk sterk gewijzigde verhouding in de waarde van goederen tegenover geld, nu slechts een fractie van de gebruikswaarde van het goed. Wel is de ondeelbaarheid van het goed een bezwaring voor vererving in de familielijn, gezien het feit, dat het eerstgeboorterecht in Nederland niet gekend wordt.

Zeer veel boerderijen in Noordelijk-Groningen vallen onder deze beklamming en dit verklaart de onaangename grootte.

Meestal vertonen de polderbedrijven een naar zee strekkende langgerekte vorm, soms ter breedte van 200 á 300 meter en ter lengte van 4 á 5 km. Door de landaanwinning, verkreeg de landbouwer steeds meer gronden in noordelijke richting. Aan de kust heerst nog steeds het oude recht van de oevereigenaar op de uit zee groeiende aanwas. Deze aanwas noodzaakte de boer tot het stichten van een tweede gebouwencomplex, verder noordwaarts.

POLDERLAND . . .

Velen ontdekken vandaag de dag de rust van het Ommelander Kustland. Steeds meer mensen worden 'polder-minded' en genieten van de wijde uitgestrektheid van het polderland. In de wintermaanden heerst er de ernstige en eenzame rust. Het land is kaal, de akkers onbebouwd en alles wacht op het komende voorjaar.

Ommelander kustland

Foto's : Paul Wernekinck

Tekst : J. Rittersma

Aflevering 14

. . . dit is de diek . . .

Dan komen de eerste tractoren met grote kooiwielen en strooien kunstmest. Dan begint het zaaiseizoen. Weldra worden de kale akkers groen, er komt leven in de polder. Het geheel wordt gestoffeerd door de talrijke wadvogels die landinwaarts trekken. De grote boerderijen verdwijnen gedeeltelijk achter het jonge groen van de erfbeplantingen en de polderwegen doorsnijden de met veldbloemen getooide bermen.

De mooiste tijd in de polder is de tijd waarin het koolzaad bloeit. Staande op de dijken kan men genieten van de prachtige gele velden temidden van het omringende frisse groen. Ook wanneer het golvende graan de akkers siert, kan men genieten van de energie en de frisheid die het kustland kenmerkt. Dat het niet altijd even gemakkelijk was om de inpoldering 'rond' te krijgen om daarna over te gaan tot het bewerken en het oogsten, bewijst o.m. een rijmpje op de uitlaatsluis van de Eemspolder bij de molen 'Gollath' (achter Uithuizermeeden):

Het pleit werd dan beslecht.

*Na vierentwintig jaren
verkreeg men eind'lijk 't recht
op deze grond der baren.*

*Zo werd dan 't doel bereikt
om lang reeds voorgesteld
en prijkt het golvend graan
dra op dit nieuwe veld.*

Om ons heen cirkelen de talrijke vogels die dit gebied rijk is. Het is een dorado voor de vogelliefhebbers. Gewapend met een goede kijker kunnen ze zich verlustigen in het observeren van de diverse vogelsoorten. En dan de uitgestrektheid van de Waddenzee! Bij helder weer wordt deze uitgestrektheid gemarkeerd door een haarscherpe horizon. Een horizon die slechts onderbroken wordt door het opblinkend zand van de Waddeneilanden. Maar ook kan de einder vervagen onder de grijze lichten, wanneer storm en regen wad en land teisteren. Dan slaan de woedende golven zich te pletter tegen de beschermende zeekering van de Ommelanderzeedijk. Dan kunnen de kustbewoners zich beschermd weten tegen het geraas van het water. Ook dan heeft het toeven op de dijk een eigen bekooring: je helemaal alleen te weten tussen het uitgestrekte kustland en de oneindige zee temidden van het gebulder der elementen.

Maar toch staan we lever op de dijk op een mooie voorjaarsdag: wanneer de leeuwerik zingt, het koolzaad bloeit, het koren groeit en de kerktorens de dorpen van het Ommelander Kustland markeren.

Dan denken we met de dichter D. S. Hovinga:

Dit is de diek!

Mien riek

Mien laand

Ligt veur mie

In zien groot verbaand.

Het koolzaad bluit,

Het koren gruit,

De laiwerk zingt,

De hemel blinkt.

En aan de kim

In 't loug, de toren

In roemte hoast verloren

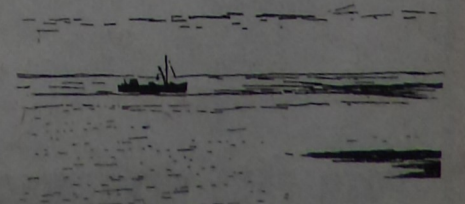
Zingt blied zien stem

Over zien riek: „Kiek,

Dat is de diek!

Met dit artikel over het Ommelander Kustland, zijn we voorlopig weer aan het einde gekomen van de serie 'Langs Ommelander Wegen'. Het komende winterhalfjaar hopen we u weer mee te kunnen nemen naar de interessante en leuke plekje ergens in de Ommelanderland.

Tenslotte nemen we u toch nog weer even mee naar de onvolprezen zeedijk. Niet zozeer om de zeedijk als object, maar omdat de zeedijk de scheiding vormt tusen twee werelden die ons even lief zijn. Achter ons het onvolprezen kustland en voor ons het "mooiste oerlandschap" van Nederland: de Wadden. Op de dijk zelf grazen rustig en onverstoorbaar de talrijke kwelderschappen. Wanneer de dijk zich verkleind naar de horizon, worden de schapen kleine witte stipjes.

Waddenzee . . .